

А. Ф. Шушкевич

НАРОДНА ЛЯЛЬКА

З ОДНОГО ШМАТКА ТКАНИНИ

Інструктивні картки

5-6 класи

Тернопіль
Навчальна книга — Богдан

УДК 745
ББК 85.125
Ш 98

Шушкевич А.Ф.

Ш 98 Народна лялька з одного шматка тканини : інструктивні картки : 5-6 кл. / А.Ф. Шушкевич. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2023. — 16 с.

ISBN 978-966-10-7327-1

Посібник укладено відповідно до оновленої програми з трудового навчання для загальноосвітніх навчальних закладів.

Формат посібника — це альбом з роз'ємними листками, які зручно використовувати на уроках як роздатковий матеріал для самостійної роботи учнів. Видання містить інструктивні картки для практичних робіт із коротким покроковим описом роботи.

Для вчителів загальноосвітніх навчальних закладів, вихователів дошкільних закладів, усіх зацікавлених осіб.

УДК 745
ББК 85.125

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

Лялька — одна з найдавніших іграшок. Скільки існує світ, стільки існують і ляльки. Їх можна знайти у будь-якій країні.

Народна лялька має сакральну, обрядову та ігрову спрямованість, вона використовувалась в обрядах і святах, у щоденних подіях життя людини — народженні, весіллі, відходу до предків і як забавлянка для дитини. Народна лялька образна й символічна. Люди виготовляли ляльку подібну собі, вкладаючи у неї свою енергію, певні думки і побажання.

Лялька мала глибоке виховне значення. Гра в ляльки заохочувалася дорослими, оскільки граючись, дитина пізнавала світ і себе, фантазувала, освоювала рольові ігри. «Хто в ляльки не грає, той щастя не знає», — говорить народна приказка.

Народна лялька дуже проста, і в цій простоті її таємниця, бо вона не вимагає яких-небудь складних прийомів та інструментів при виготовленні, але має елементи, які відрізняють її від інших іграшок. Через те, що виготовлення тканини було дуже трудомістким, часто діти доношували одяг дорослих, і на ляльки залишалася зношена тканина. Тому ляльці ніби передавалася часточка життєвої сили людини, якій належав одяг, а тканина, що своє відслужила, знову поверталась у кругообіг життя. Згідно з традиціями під час виготовлення будь-якої народної ляльки не можна було користуватися ножицями та голками: тканину рвали руками, а ляльку змотували і зв'язували. Також не можна було малювати обличчя ляльці, бо наші предки вірили, що через очі в ляльку може вселитися злий дух і вона зурочить дитину. У свідомості пращурів ляльки ще володіли різними чарівними властивостями: могли захистити людину від злих сил, прийняти на себе хвороби і нещастя, втішити у скрутну хвилину, дати пораду, сприяти гарному врожаю, здоров'ю та добробуту членів родини. Але ляльку-оберіг потрібно було зробити самому і з домашнього ношеного текстилю.

Традиційна народна лялька — це витвір мистецтва, унікальний зразок українського фольклору. Здавна наші предки вважали, що лялька — оберіг родини й роду, могутній магічний талісман та символ зв'язку між поколіннями. Лялька-мотанка універсальна: вона виготовляється за одним і тим же принципом чи то ігрова, чи обрядова, чи оберегова.

В основі української ляльки-мотанки — хрестоподібна фігура. Мотанка безлика, вона не має обличчя, замість очей, рота — намотаний з ниток хрест. Хрест у колі — це солярний знак, знак сонця, знак добробуту, дуже сильний оберіг, що несе в собі і притягує сонячну енергію з усіх чотирьох сторін світу. Традиційно вузлова лялька мотається за рухом сонця, тоді вона принесе удачу та щастя.

Виготовляти ляльку цікаво та корисно, при цьому діти знайомляться з основами рукоділля, вчать створювати яскраві й зрозумілі образи, а сам процес створення ляльки врівноважує нервову систему і покращує настрій. Українська лялька-мотанка — унікальне явище, яке залишили нам у спадок предки. Виготовлення ляльок — це не просто ремесло чи гра, це долучення до українських прадавніх традицій. А отже, у стрімко мінливому світі залишиться пам'ять предків, яка не дасть нам забути свою історію.

Переглянувши цей матеріал, ви неодмінно зробите свою власну ляльку, дотримуючись народних традицій при її виконанні.

НАРОДНІ ЛЯЛЬКИ З ОДНОГО ШМАТКА ТКАНИНИ

Найпростішу ляльку можна зробити з одного шматка тканини, а для наповнення голівки використати лляну паклю, горішок, синтепон або вату.

Хлібна лялька

Її ще називали «жованкою», «куклою». Вона заміняла соску-пустушку у немовлят і заспокоювала їх. Жований хліб вкладали у шматок тканини, формували голівку і замотували навколо неї або тканину, або нитку. Кажуть, що в «жованку» часом додавали трохи цукру і навіть клали мак (в невеликій кількості для кращого сну), просто жовані зерна або навіть сало з часником. Виготовленням особливо не переймалися: у лляну чи конопляну ганчірочку жований хліб вкладали, зробили ляльку і дитині в рот. Практично виконували тільки одну операцію — формування голівки. Минуло вже багато років, відколи жованки не використовуються.

Ангел

*Ангели з неба злетіли на крилах,
Добру новину нам возвістили.
(Колядка)*

Це, мабуть, найпростіша, але дуже мила обережна лялька. Ангела часто вішають над колискою, кладуть у ліжечко чи коляску немовляти, кріплять до дверного отвору або люстри, щоб оберіг літав над усією кімнатою. Але якусь особливу теплоту і силу образи янголят набувають для нас у свята. Кажуть, що домівку повинні оберігати 3 янголи: білий — різдвяний, червоний — великодний і зелений, що символізує Трійцю.

Лялька Віддяка за подарунок

*Ходить зайчик по капусті,
Носить ляльку в білій хустці,
А я зайчика догнала,
Собі лялечку забрала.
(Народна пісня)*

Призначенням цієї ляльки було навчити дітей вдячності. Першу свою ляльку вони робили саме з одного клаптика тканини і дарували їй з вдячністю у відповідь на подарунок.

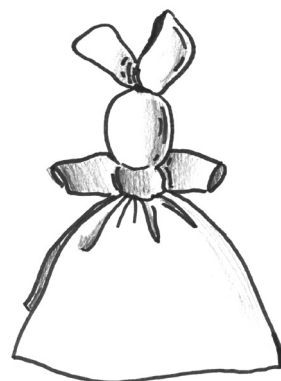

Зайчик на пальчик

*Ой на горі жито — сидить зайчик,
Він ніжками чеберяє.*
(Народна пісня)

Таку іграшку виготовляли дітям з 3-х років. Це і товариш дитини, і одночасно її оберіг. Зайчика одягають на пальчик. З ним можна погратись, поговорити, як із живим, про свої справи, проблеми й радості.

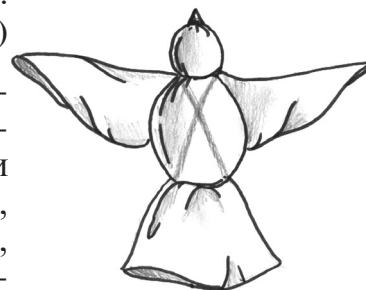
Цю іграшку в давнину батьки давали дітям, які залишалися самі, щоб вони не сумували і не боялись.

Пташка

*Щебетала пташечка під віконечком,
Сподівалась пташечка весни з сонечком.*
(Народна пісня)

Птах є символом домашнього гнізда, щастя. Оберегова лялька Пташка — іграшка для найменших. Її зазвичай вішали над колискою дитини або давали в руки для гри. Малюк міг дути на пташку, чіпати ручками, приводячи її в рух. Такі пташки виготовляли і на свята, зокрема, ними господині прикрашали домашнє Великоднє дерево.

Лялька Малюк

*Я маленький хлопчик
Виліз на стовпчик,
На соніці граю,
Дітей забавляю.*
(Колядка)

Це ігрова лялька, призначена для маленьких дітей. Вона проста і зрозуміла, бо зроблена на подобу людини. Змотували таку ляльку швидко, щоб забавити дитину.

Для виготовлення ляльки потрібен усього лише клаптик тканини, трохи будь-якого наповнювача і міцні нитки червоного кольору, а необхідний розмір тканини визначається долонькою — долонька в ширину і долонька в довжину. Існує аж два способи скручування Малятка. В одному варіанті знадобиться квадратний клапоть, в іншому — прямокутний.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі,
придбайте, будь ласка, повну версію книги.